

IĪT PĀRKĀPUMU RADĪTIE RISKI UN ZAUDĒJUMI EIROPĀ

Izpratnes veidošanas kampaņa 2021

2021. gada jūnijs

IĪT PĀRKĀPUMU RADĪTIE RISKI UN ZAUDĒJUMI EIROPĀ

COVID-19 pandēmija un no tā izrietošais iepirkšanās tiešsaistē un digitālā satura patēriņa pieaugums ir parādījis intelektuālā īpašuma tiesību (IĪT) pārkāpuma radītos riskus un kaitējumus Eiropā jaunā gaismā, un lika rūpīgāk un sīkāk izpētīt patērētājiem draudošās briesmas.

Patērētājiem ir grūti atšķirt īstas un viltotas preces, īpaši tiešsaistē. Parasti viens no trim cilvēkiem (kaut arī dažās valstīs pat viens no diviem) un vidēji gandrīz viens no desmit eiropiešiem (9 %) apgalvoja, ka maldinošas informācijas rezultātā ir nopirkuši viltojumus. Viņiem ir arī grūti nodalīt likumīgos digitālā satura avotus no nelikumīgajiem avotiem ⁽¹⁾.

Tā kā tiešsaistes tirdzniecība uzplaukst - saskaņā ar *Eurostat* datiem vairāk nekā 70 % eiropiešu 2020. gadā iepirkās tiešsaistē, nenoteiktība attiecībā uz viltotiem izstrādājumiem rada aizvien lielākas bažas par patērētāju aizsardzību.

Kopējā Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroja (*EUIPO*) un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (*ESAO*) pētījumā tika lēsts, ka viltoti izstrādājumi veido **6,8 % no Eiropas Savienības (ES) importa 121 miljarda EUR** vērtībā un ietekmē katru nozari, sākot no kosmētikas un rotaļlietu, vīnu un dzērienu, elektronikas un apģērba, līdz pat pesticīdu un farmaceitisko izstrādājumu nozarei.

Viltotāji veikli darbojas globalizētajā ekonomikā, ļaunprātīgi izmantojot mūsdienīgus loģistikas risinājumus un likumīgus tirdzniecības veicināšanas mehānismus, gūstot ienākumus ekonomikā, kurā trūkst stingru pārvaldības standartu. Pierādījumi liecina, ka, lai gan noziedznieki turpina izmantot visus pieejamos transporta veidus nelikumīgai tirdzniecībai, konfiscēto preču daudzums un vērtība joprojām dominē jūras konteinerkuģniecībā. Konteinerkravu jūras transports joprojām ir galvenais kanāls viltotu preču nosūtīšanai, galvenokārt no Austrumāzijas, īpaši no Ķīnas un Honkongas, kas veido 80 % no konteineru konfiscēto viltojumu kopējās vērtības visā pasaulē. ⁽²⁾

⁽¹⁾ [Eiropas pilsoņi un intelektuālais īpašums, 2020. gada oktobris, EUIPO](#)

⁽²⁾ [Konteinerkravu kuģu ļaunprātīga izmantošana \(europa.eu, ESAO-EUIPO, 2021. gada februāris\)](#)

levērojami riski iedzīvotājiem

Viltoti izstrādājumi rada nopietnu risku iedzīvotāju veselībai un drošībai, jo tie parasti neatbilst kvalitātes un drošības standartiem un var saturēt bīstamas sastāvdaļas vai elementus: *EUIPO* veiktā kvalitatīvā analīze parādīja ⁽³⁾, ka galvenie riski ir saistīti ar **bīstamu ķīmisko vielu** iedarbību.

Bažas par kaitējumu cilvēku veselībai un videi, ko rada viltotu pesticīdu un ķīmisko vielu ražošana, izmantošana un iznīcināšana, ir likušas izpildiestādēm koordinēt periodiskas masveida pārrobežu izpildes operācijas. Kopš *Silver Axe* operāciju ⁽⁴⁾ uzsākšanas varas iestādes jau ir konfiscējušas 1222 tonnas nelegālu un viltotu pesticīdu, herbicīdu un mēslošanas līdzekļu.

Tiek lēsts, ka visā pasaulē viltotu farmaceitisko produktu tirdzniecības vērtība ⁽⁵⁾ ir **4 miljardi EUR**. Pasta un kurjeru pakalpojumi ir galvenie transporta veidi viltotajām zālēm, ko tirgo visā pasaulē. Covid-19 pandēmijas laikā vēl vairāk ir palielinājušās bažas par viltotām precēm.

Viltotu zāļu, tostarp, antibiotiku un pretsāpju līdzekļu, kā arī citu medicīnisko produktu, piemēram, individuālo aizsardzības līdzekļu un sejas masku, izplatīšanās ir pievērsusi īpašu uzmanību šai parādībai, jo pārkāpēji gūst labumu no cilvēku šaubām attiecībā uz jaunāko ārstēšanu un vakcīnām ⁽⁶⁾.

⁽³⁾ [EUIPO DANGEROUS COUNTERFEIT STUDY.docx \(europa.eu, 2019. gada jūnijs\)](#)

⁽⁴⁾ Operācija *Silver Axe* sākās 2012. gadā un tagad ietver gandrīz 30 valstis visā pasaulē, [Operācija Silver Axe notiek jau ceturto reizi, konfiscējot vairāk nekā 550 tonnas nelegālu pesticīdu | Eiropols \(europa.eu, Eiropols\)](#)

⁽⁵⁾ [Viltotu farmaceitisko produktu tirdzniecība \(ESAO-EUIPO, 2020. gada marts\)](#)

⁽⁶⁾ [Eiropola prognozes par viltotām COVID-19 vakcīnām atbilst patiesībai | Eiropols \(europa.eu\)](#)

Noziedzīgu organizāciju iesaiste

Pierādījumi arvien vairāk apstiprina organizētās noziedzības grupu iesaistīšanos IĪT pārkāpumos un saikni starp IĪ noziegumiem un citiem noziegumiem, piemēram, narkotiku tirdzniecību, piespiedu darbu, kibernoziegumiem, krāpšanu, dokumentu krāpšanu un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu ⁽⁷⁾. Noziedzība IĪ jomā tiek uzskatīta par ienesīgu darbību ar augstu ieguldījumu atdevi, zemu atklāšanas risku un salīdzinoši viegliem sodiem (īsāki cietumsodi, mazāki naudas sodi) salīdzinājumā ar citām nelikumīgām darbībām.

Digitālais pirātisms arī ir ļoti ienesīgs tirgus pārkāpējais. Tikai interneta protokola televīzijas (IPTV) jomā vien autortiesību pārkāpjoša digitāla satura piegāde un patēriņš ES katru gadu rada **1 miljardu EUR nelikumīgu ienākumu** ⁽⁸⁾. Kaitējot satura radītājiem un likumīgiem uzņēmumiem, šos nelegālos pakalpojumus 2019. gadā ES izmantoja 13,7 miljoni cilvēku (t.i., 3,6 % no ES iedzīvotājiem).

IĪ pārkāpumi sociālajos medijos

Papildus veselības un drošības riskiem viltotu preču iegāde un piekļuve pirātiskam digitālam saturam bieži rada drošības pārkāpumus un finansiālus zaudējumus patērētājiem, kuri aktīvi darbojas interneta veikalos, platformās un tiešsaistes tirdzniecības vietās, bet kurus var sasniegt arī ar sociālo mediju starpniecību.

Nesen veiktā analīze ⁽⁹⁾ skaidri parādīja sociālo mediju ļaunprātīgu izmantošanu viltošanas un pirātisma jomā. Pārskatot miljoniem publisko diskusiju Facebook, Twitter, Instagram un Reddit, *EUIPO* pētījums atklāja, ka viena trešdaļa sarunu par digitālo saturu (35 %), iespējams, varētu būt saistīta ar pirātismu, jo īpaši filmu un mūzikas pirātisms ir visvairāk apspriestās jomas īpaši vietnē

⁽⁷⁾ [EUROPOL-EUIPO Polycriminality Report 2.docx \(europa.eu\)](#)

⁽⁸⁾ [IPTV pētījums \(europa.eu\), 2019. gada novembris](#)

⁽⁹⁾ [Monitoring and analysing social media in relation to IP Infringement \(April 2021\)](#)

Reddit un Twitter. Tāpat pirmajos mēnešos pēc pandēmijas sākuma 2020. gada pavasarī tika identificēts arī ievērojams ar pirātismu saistīto diskusiju pieaugums. Pētījumā arī uzsvērts, ka 11 % sarunu par fiziskiem produktiem arī varētu būt saistītas ar viltojumiem.

IĪ pārkāpumi kaitē likumīgiem uzņēmumiem un jo īpaši MVU

IĪ pārkāpumi ietekmē ne tikai patērētājus, bet arī nodara ievērojamu kaitējumu ES ekonomikai. Tas ietekmē ES komersantu likumīgās intereses un veido nepareizus konkurences apstākļus iekšējā tirgū. Likumīgajā ekonomikā 11 galvenajās nozarēs, kas ir īpaši neaizsargātas pret viltošanu, gadā tiek zaudēti pārdošanas apjomi 83 miljardu EUR apmērā, kā arī nodokļu un sociālās apdrošināšanas iemaksu zaudējumi 15 miljardu EUR apmērā, un tiek lēsts, ka šajās nozarēs ES katru gadu viltošanas dēļ tiek zaudētas 670 000 darbavietas.

IĪ pārkāpumi ir īpaši kaitīgi mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU). Saskaņā ar *EUIPO* publicēto [IĪ un MVU rezultātu pārskatu](#) viens no četriem mazajiem uzņēmumiem Eiropā apgalvo, ka ir cietis no IĪ pārkāpumiem. 33 % uzņēmumu, kuriem pieder IĪ tiesības, piemēram, preču zīmes vai patenti, ziņoja, ka IĪ pārkāpumu rezultātā ir samazinājies vispārējais apgrozījums, savukārt 27 % ziņoja par kaitējumu reputācijai, bet 15 % - par konkurences zaudēšanu.

Pandēmijas laikā uzņēmumi arvien vairāk izmantoja *EUIPO* izveidoto [IĪ tiesībaizsardzības portālu](#), lai veicinātu informācijas apmaiņu starp tiesību īpašniekiem un izpildiestādēm (muftas un policijas iestādēm), norādot, ka uzņēmumi, iespējams, ir cietuši arvien vairāk IĪ tiesību pārkāpumu.

Attiecīgi ir apstiprināta arī pozitīva saistība starp IĪ īpašumtiesībām un ekonomisko sniegumu, un tā ir īpaši spēcīga attiecībā uz MVU ⁽¹⁰⁾. IĪT īpašniekiem ir labāki rezultāti nekā tiem, kas nav IĪT turētāji. Kopumā ieņēmumi uz vienu darbinieku IĪT īpašniekiem ir aptuveni par 55 % lielāki nekā uzņēmumiem, kuriem nepieder IĪT. Šī attiecība ir īpaši izteikta MVU. MVU, kuriem pieder IĪT (kaut arī to skaits ir mazāks par 9 %), ienākumi uz vienu darbinieku ir par 68 % lielāki nekā tiem MVU, kuriem nepieder IĪT (kontrolējot citus būtiskus faktoros), un viņi maksā arī augstākas algas.

⁽¹⁰⁾ [Pētījums par IĪ ieguldījumu uzņēmumu līmenī](#), EPO-EUIPO, 2021. gada februāris.

Raugoties nākotnē, var sagaidīt, ka IĪT intensīvās nozares kopumā un MVU, kas jo īpaši ir inovatīvi ar jaunām tehnoloģijām, spēlēs izšķirošu lomu Eiropas ekonomikas izvilksnā no pēcpandēmijas krīzes.

Izpratne par uzņēmējdarbības modeļiem, ar kuriem tiek pārkāptas tiesības, un starpnieku iesaistīšana labākai tiesību īstenošanai

Labāka izpratne par uzņēmējdarbības modeļiem, kurus pārkāpēji izmanto, lai nopelnītu naudu, palīdz pielāgot un stiprināt tiesību īstenošanas centienus, vienlaikus iesaistot attiecīgos partnerus cīņā pret viltošanu un pirātismu.

Tā kā IĪT pārkāpumi kļūst pamanāmāki tiešsaistes vidē, domēnu vārdiem ir svarīga loma vairākos tiešsaistes uzņēmējdarbības modeļos, kas pārkāpj IĪ tiesības, un tiem ir kaitīga ietekme uz patērētājiem, IĪ īpašniekiem un visu domēna vārdu ekosistēmu. Tā kā domēnu vārdu skaits visā pasaulē tagad pārsniedz 375 miljonus, nelikumīga kibertelpas aizņemšana ir patiesa problēma likumīgiem zīmoliem un patērētājiem, un tā var būt īpaši nopietna problēma MVU, kuriem bieži trūkst resursu, lai aktīvi uzraudzītu savu klātbūtni tīmeklī, lai atklātu nelikumīgu kibertelpas aizņemšanu un aizsargātu savus zīmolu reputāciju.

Nesen veiktā *EUIPO* analīze ⁽¹¹⁾, kas aptver 1000 domēnu vārdus (līdzīgus un variācijas) saistībā ar 20 zīmoliem, kas piedalījās šajā analīzē, liecina, ka puse no tiem tiek uzskatīta par aizdomīgiem, proti, norāda uz vietnēm, kurās tiek pārdoti viltojumi.

EUIPO ir analizējis ⁽¹²⁾ labu praksi, ko reģistratori un reģistri ievieš, lai novērstu domēna vārdu ļaunprātīgu izmantošanu saistībā ar IĪ tiesību pārkāpumu darbībām, piemēram, piemērotu noteikumu un nosacījumu izstrāde, starpniekserveru pakalpojumu izmantošanas ierobežojumi,

⁽¹¹⁾ [Focus on Cybersquatting: Monitoring and Analysis \(May 2021\)](#)

⁽¹²⁾ [2021 Discussion Paper on Domain Names FullR_en.pdf \(europa.eu, EUIPO, 2021. gada marts\)](#)

sistēmu izveidošana, lai pārbaudītu reģistrētāja identitāti un atklātu ļaunprātīgu domēna reģistrāciju un novērstu to.

Daži reģistri sadarbībā ar valsts vai tiesībsardzības iestādēm arī ir ieviesuši paziņojumu un likvidēšanas procesus attiecībā uz domēniem ar nelegālu saturu. Viņi arī sadarbojas ar IĪ īpašniekiem un izpildiestādēm, lai apmainītos ar izlūkdatiem un ierobežotu ar IĪ pārkāpumiem saistītu domēnu vārdu izmantošanu.

EUIPO ir arī izpētījis sociālo mediju izmantošanu IĪT pārkāpumos, piemēram, mitināšana, straumēšana vai sasaistīšana ar saturu, ar kuru tiek pārkāptas IĪ tiesības, vai šāda veida satura reklamēšana ar sociālo mediju starpniecību, apvienojot publisko un slēgto grupu saziņu, lai pārvarētu IĪ tiesību īstenošanas pasākumus.

Lai novērstu IĪ pārkāpumus, tiek noteikta preventīva un korektīva laba prakse.

Sadarbība starpnieku lokā

Papildus tradicionālajām izpildiestādēm (policija, muita), kas ir svarīgas IĪT īstenošanā, ir arī citi dalībnieki, kuri uzņemas arvien nozīmīgāku lomu, tostarp jo īpaši starpnieki, kuru likumīgos pakalpojumus pārkāpēji izmanto ļaunprātīgi, un kuri bieži ir pirmie, pie kuriem vēršas tiesību īpašniekiem, kuri cenšas apturēt pārkāpumu.

E-komercijas tirdzniecības vietas likumīgiem pārdevējiem paver plašas jaunas iespējas ienākt jaunos tirgos un piekļūt patērētājiem. Tomēr tās var arī ļaunprātīgi izmantot, lai pārdotu viltojumus.

Daudzās lielajās e-komercijas tirdzniecības vietās jau ir ieviestas programmas, lai atbalstītu tiesību īpašniekus, kuri paziņo par IP pārkāpumiem to platformās. Daudzi tiesību īpašnieki, iespējams, nezina par esošajām programmām vai ir noguruši no nepārtrauktas un atkārtotas informācijas sniegšanas dažādās platformās. Daudzas platformas nevar pārliecināties vai arī nevar viegli pārbaudīt, vai tām ir darīšana ar likumīgo IĪ īpašnieku, kad tās saņem informāciju par IĪ pārkāpumiem savās tirdzniecības vietās. Tāpēc *EUIPO* izstrādā integrētu drošu tiešsaistes pakalpojumu, lai veicinātu šo sadarbību starp IĪ tiesību turētājiem un e-komercijas tirdzniecības vietām, iekļaujot vai izņemot no saraksta tos, kas pārkāpj IĪT, izmantojot Intelektuālā īpašuma tiesību īstenošanas portālu.

Ņemot vērā tehnoloģisko progresu, e-komercijas un virtuālo tirdzniecības vietu paplašināšanos un jaunus uzņēmējdarbības modeļus, kas strauji maina ekonomisko un sociālo vidi, ir jāpielāgo daudzi aspekti, kas saistīti ar IĪT reģistrēšanu, izmantošanu un īstenošanu.

Jaunās tehnoloģijas un IĪT īstenošana

Tehnoloģijas piedāvā daudzus risinājumus, lai aizsargātu ģpašumtiesības un aizsargātu likumīgas piegādes ķēdes. Tomēr viltošanas novēršanas tehnoloģiju tirgus ir plašs un sarežģīts. Šīs tehnoloģijas attīstās ātri, un informācija par tām nav viegli pieejama.

Lai palīdzētu uzņēmumiem pēc iespējas vairāk aizsargāties pret viltojumiem, izmantojot daudzos pieejamos tehniskos risinājumus, ir izlaists viltošanas novēršanas tehnoloģiju ceļvedis ⁽¹³⁾, kas palīdzēs uzņēmumiem iepazīties ar galvenajiem viltošanas novēršanas tehnoloģiju veidiem, tostarp elektroniskās identifikācijas vai izsekošanas ierīcēm, kā izvietot marķierus uz izstrādājumiem vai iepakojumiem (iezīmēšanas tehnoloģijas) un citām ķīmiskām un fizikālām, mehāniskām un digitālo datu nesēju tehnoloģijām. Ceļvedis parāda visrentablākos un praktiskākos IĪT aizsardzības veidus, kā arī skaidri apraksta īstenošanas prasības un izmaksas. Pamatojoties uz šo ceļvedi izstrādās specializētu meklēšanas rīku, kas uzņēmumiem palīdzēs atrast tos viltojumu novēršanas risinājumus, kas vislabāk piemēroti viņu uzņēmējdarbībai.

Turklāt tiek pētīts blokķēdes tehnoloģijas potenciāls, lai nodrošinātu, ka oriģinālus (autenticētus) produktus loģistikas uzņēmumi vai izpildiestādes (piemēram, muiža, ja notiek ievēšana) var atpazīt kā oriģinālus jebkurā piegādes ķēdes punktā. Ir paredzēta atvērtas un savstarpēji izmantojamas infrastruktūras projektēšana un izveide (t.i., kas spēj izveidot savienojumu ar uzņēmumu esošajiem lokalizācijas un izsekošanas risinājumiem un izpildes riska analīzes sistēmām) un tā būtu arī saistīta ar [IĪ tiesībaizsardzības portālu](#).

Papildus sociālajam, vides un ekonomiskajam kaitējumam IĪT pārkāpumi var novest pie reputācijas zaudēšanas un nelabvēlīgi ietekmēt inovācijas, radošumu un ieguldījumus pētniecībā un attīstībā.

⁽¹³⁾ [2021 Anti Counterfeiting Technology Guide en.pdf \(europa.eu, EUIPO, 2021. gada februāris\)](#)

Šī sarežģītā krīze nenoliedzami ir norādījusi uz nepieciešamību nodrošināt ilgtspējīgus risinājumus, nosakot paraugpraksi un izmantojot jaunās tehnoloģijas cīņā pret noziedzīgajām organizācijām, kas ražo, izplata un pārdod viltotas preces un pirātisku digitālo saturu. Efektīvu izpratnes veidošanas kampaņu izplatīšana arī ir izšķiroša šo draudu apkarošanā.

Šajos centienos ir būtiski stiprināt visu ieinteresēto personu – gan publiskā, gan privātā sektora – sadarbību pasaules mērogā. Noziedzībai intelektuālā īpašuma jomā atkal vajadzētu kļūt par Eiropas prioritāti kā daļai no cīņas pret starptautisko noziedzību.

Tāpat arī starptautiskā līmenī būtu jāturpina uzlabot intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzību un īstenošanu trešās valstīs, īpaši Ķīnā, Latīņamerikā, Dienvidaustrumāzijā un Āfrikā, kā daļu no sadarbības programmām, kuru īstenošanas aģentūra ir *EUIPO*, tādējādi cīnoties risinot problēmas ar viltojumiem tieši to potenciālajā izcelsmes avotā.

IĪT PĀRKĀPUMU RADĪTIE RISKI UN ZAUDĒJUMI EIROPĀ